

Nr 231.

Av herrar Hjalmarson, Hedlund i Rådomb och Ohlin, om vissa åtgärder för försvarets stärkande.

Den sedan länge rådande världspolitiska spänningen har under de senaste månaderna avsevärt skärpts. Koreakriget utgör det hittills allvarligaste symptomet på denna spänning. Hur utvecklingen för framtiden kommer att te sig är omöjligt att förutse, men vi måste vid bedömandet av framtidsutsikterna räkna med att spänningen i världen kan komma att ytterligare skärpas. Detta kan komma att medföra allvarliga återverkningar även på vårt lands utrikespolitik och ställa oss inför synnerligen svårbemästrade problem. Härav följer, att det är nödvändigt att så snabbt som möjligt förstärka vårt försvar och råda bot för de brister, som nu vidlåda vår militära beredskap. Sverige har valt att föra en alliansfri utrikespolitik och måste således i första hand helt lita till sina egna stridskrafter. För att med utsikt till framgång kunna fullfölja denna utrikespolitiska linje krävs stöd av ett starkt försvar.

1949 års försvarsutredning har i skrivelse till hans excellens statsministern den 16 januari 1951 med skärpa framhållit, att det åt utredningen givna uppdraget icke borde utgöra hinder för någon åtgärd till utökande av landets försvar, som av statsmakterna i nuvarande läge kunde finnas påkallad.

Därmed förfalla de motiv för uppskov som statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i statsverkspropositionen åberopat för att icke vidtaga vissa åtgärder för försvarets förstärkande.

I. Armén.

1. Beredskap och utbildning.

Armén utgör kärnan i vårt försvar. Dess personella beredskap är helt beroende av truppens utbildningsståndpunkt. De under en lång följd av år helt eller delvis inställda repetitionsövningarna ha härvidlag inneburit en allvarlig försvagning. Chefen för försvarsdepartementet har nu följt de militära myndigheternas förslag genom att för nästa budgetår förordna repetitionsövningar krigsförbandsvis enligt gällande värnpliktslag.

När inneliggande åldersklass rycker ut i mitten av mars efter fullföljd nio månaders första tjänstgöring, komma kasernerna att normalt stå tomma till början av juni, då nästa åldersklass påbörjar sin första tjänstgöring. Denna åldersklass är icke användbar för några som helst strids- eller bevakningsuppgifter förrän tidigast i höst. Vi förutsätta, att Kungl. Maj:t låter

vidtaga erforderliga åtgärder för beredskapens upprätthållande under den ur beredskapssynpunkt svaga delen av året.

Erfarenheterna i fråga om utbildningsresultatet vid de två åldersklasser, 1947 och 1948, som hittills genomgått nio månaders första utbildning enligt 1948 års riksdagsbeslut, äro enligt arméchefens utbildningsrapporter till Kungl. Maj:t mindre gynnsamma. Även resultatet beträffande åldersklass 1949, vars huvuddel f. n. fullgör första tjänstgöring, synes dock böra avvaktas innan statsmakterna taga definitiv ställning till frågan om första utbildningstidens längd. Därest de militära myndigheternas erfarenheter fortfarande skulle visa, att det enligt deras uppfattning icke är möjligt att trots fortsatt effektivisering av utbildningen ge de värnpliktiga tillfredsställande soldatutbildning med en första utbildningstid av nio månader, förutsätta vi, att Kungl. Maj:t upptager detta spörsmål till förnyad prövning.

Det är emellertid nödvändigt — icke minst med en första utbildning av nio månader — att det värnpliktiga befälets utbildning ordnas mera tillfredsställande än för närvarande. Härvidlag ha vi två bestämda önskemål, dels beträffande gruppchefsutbildningen, dels i vad rör det effektiva utnyttjandet av det frivilliga försvarsarbetet.

Sedan försvarsministern i proposition nr 251 till 1950 års riksdags höst-session förklarar, att *gruppchefsutbildningen* för åldersklasserna 1947 och 1948 varit *otillräcklig*, synes den nödvändiga förlängningen av densamma icke mera behöva diskuteras. Tidsläget medger icke några »ytterligare överväganden», såsom departementschefen anfört i statsverkspropositionen, och sådana synas icke heller behövliga av nedan angivna skäl.

1948 års värnpliktskommittés majoritet föreslog redan hösten 1948, att gruppchefsutbildningen provisoriskt skulle förlängas 2 månader för åldersklass 1948. Av värnpliktstekniska skäl måste förlängningen anslutas *efter* övriga värnpliktigas uttryckning efter fullgjord nio månaders tjänstgöring. Av psykologiska skäl var detta måhända mindre lämpligt. Kungl. Maj:t och riksdagen upptogo ej förslaget.

I sitt slutbetänkande förordade kommittén, att såväl gruppchefs- som underofficerselever skulle uttagas redan vid inskrivningen, vilket bifölls av 1950 års riksdag. Därigenom kunde gruppchefelevernas utbildning påbörjas två månader *före* övriga värnpliktigas. Kvarsittarstämpeln var därmed eliminerad. Kommitténs majoritet vidhöll två månaders förlängd utbildning för gruppchefeleverna, vilket utförligt motiverades.

Emellertid hänsköt chefen för försvarsdepartementet gruppchefsfrågan till förnyad utredning av en sakkunnig, riksdagsman Lindholm. Resultatet av denna utredning föreligger icke ännu men har av utredningsmannen förklarats skola framläggas i så god tid, att frågan kan föreläggas 1951 års höst-riksdag. En eventuell förlängning av utbildningstiden för gruppcheferna, vilket antytts av herr Lindholm, skulle under sådant förhållande kunna börja tillämpas först fr. o. m. 1952. Detta innebär i sin tur, att icke endast åldersklasserna 1947, 1948 och 1949 utan även 1950 undandragas erforderlig utbildning. Konsekvenserna ge sig själva.

Beslut bör sålunda redan *nu* fattas om erforderlig förlängning av gruppchefsutbildningen, så att den kan tillämpas även på åldersklass 1950, som påbörjar sin första tjänstgöring i vår. Förlängningen kan emellertid uttagas på olika sätt. 1948 års värnpliktskommitté förordade två månader i omedelbar anslutning till första tjänstgöringen. En annan metod är att endast en månad uttages på detta sätt, medan den andra uppdelas på tio dagar före och i omedelbar anslutning till de tre repetitionsövningarna. Den sistnämnda förlängningen bör gälla jämväl övrigt värnpliktigt befäl. Härigenom kan detta beredas tillfälle att förbereda sig för sina uppgifter och blir därigenom bättre skickat att ta hand om, undervisa och leda övriga värnpliktiga, då dessa rycka in till repetitionsövning. Truppens stridsduglighet bör härigenom avsevärt stegas.

Genom ovanstående åtgärder komma gruppcheferna av åldersklass 1950 och senare att erhålla en förbättrad utbildning. De tre åldersklasser av gruppchefer (1947, 1948 och 1949), vilka endast haft nio månaders första tjänstgöring, erhålla dock härigenom icke den erforderliga grundligare utbildningen. Det måste ur alla synpunkter anses betydelsefullt, att dessa gruppchefs kvalitets snarast höjes genom en månads extra befälsutbildning utöver befälsövningarna före varje repetitionsövning.

På tidpunkten för denna utbildning inverkar bl. a. gruppchefernas krigsplacering. För den enskilde torde det nämligen vara förmånligare att göra extra gruppchefsutbildning, befälsövning och repetitionsövning i en följd än att dela upp utbildningen på två omgångar. I varje fall böra gruppcheferna av åldersklasserna 1947 och 1948 (eventuellt 1949), krigsplacerade vid den repetitionsövningsomgång som skall tjänstgöra under år 1951, de s. k. b-förbanden, inkallas till extra gruppchefsutbildning omedelbart före dessa förbands repetitionsövningar på våren och hösten 1951.

Vi anse således att första tjänstgöringen för värnpliktiga, uttagna till gruppchefer (motsvarande), bör förlängas med 30 dagar med verkan fr. o. m. den (de) åldersklasser, som inrycka till första tjänstgöring våren 1951,

att värnpliktiga officerare, underofficerare och underbefäl böra fullgöra tio dagars befälsövning före och i omedelbar anslutning till varje repetitionsövning och slutligen att värnpliktiga gruppchefer av åldersklasserna 1947, 1948 och 1949 böra fullgöra 30 dagars kompletterande utbildning, företrädesvis i anslutning till den befäls- och repetitionsövning, som närmast åligger dem.

De sammanlagda kostnaderna för ovanstående utbildning kunna under budgetåret 1951/52 beräknas till 15 miljoner kronor. Härvid har räknats med eventuell premie om 125 kronor för de gruppchefer, som fullgöra en månads utbildning utöver nio månaders första tjänstgöring för värnpliktiga i allmänhet.

2. *Det frivilliga försvarsarbetet.*

De frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet utgör ett avsevärt tillskott i vårt lands försvarskraft. Detta är en följd av den utbildning som

bedrives dels som ett komplement till statligt reglerad, obligatorisk sådan, dels av frivilliga, såväl män som kvinnor, för olika tjänster i krigsorganisationen. Det frivilliga försvarsarbetet är även betydelsefullt för försvarsviljans upprätthållande och utökande. Intresset hos dem som ägna sig åt frivillig utbildning borgar på ett helt annat sätt än obligatorisk dylik för goda utbildningsresultat. Av här nämnda anledningar synes det frivilliga arbetet från statsmakternas sida böra stödjas på bästa möjliga sätt. Särskilt gör sig detta gällande i tider som de nuvarande, då allt måste göras för höjandet av den personella beredskapen.

Kommittén för frivilligt försvarsarbete har i sitt hösten 1950 avlämnade betänkande uttalat sig synnerligen positivt om allt frivilligt försvarsarbete. I vad mån kommitténs förslag i dess helhet är lämpligt eller icke att genomföras kan i detta sammanhang lämnas därhän. Betänkandet är för närvarande utsänt på remiss, och remisstiden utgår den 1 maj 1951. Detta har medfört att någon proposition till 1951 års vårriksdag icke är att förvänta. De frivilliga organisationerna ha emellertid varit föremål för utredningar alltsedan 1945, varigenom lösningen av ett flertal för dessa organisationers verksamhet betydelsefulla frågor är från år fördröjts. För att ge det frivilliga försvarsarbetet det stöd det så väl förtjänar och icke minst av psykologiska skäl synes det angeläget att remissyttrandena över frivilligkommitténs betänkande bearbetades i så snabb takt att förslag kan föreläggas 1951 års höstriksdag.

I anslagshänseende ha hemvärnet, lottarörelsen och centralförbundet inklusive de kvinnliga bilkårerna hösten 1950 erhållit rätt avsevärda belopp på tilläggsstat. Årets statsverksproposition upptar anslag motsvarande de ordinarie anslagen och tilläggsanslagen för 1950/51. Dessa organisationer torde åtminstone enligt vad som för närvarande kan bedömas t. o. m. 1951/52 vara relativt väl tillgodosedda med medel. Oaktat detta kan tillströmningen av deltagare i utbildningen och i övningar bli så kraftig att tilläggsanslag erfordras för att det föreliggande intresset skall kunna tillvaratas. Särskilt gäller detta övningsanslag och ammunition. Vi förutsätta att Kungl. Maj:t, därest behov skulle uppstå av ytterligare anslag för dessa ändamål, förelägger riksdagen förslag om tilläggsanslag.

Beträffande skytterörelsen torde önskemål om ökade anslag till skjutbanor i första hand föreligga. Enligt uppgift uppgå inneliggande anslagsframställningar jämte tidigare gjorda utfästelser till ca 350 000 kronor. Denna siffra kan väntas stiga betydligt under det närmaste året, och behovet av medel torde komma att framträda allt starkare på grund av de rådande förhållandena, varigenom ökad anslutning till de frivilliga organisationerna kan förväntas och därmed även en större användning av skjutbanorna. Till det här anförda tillkommer liksom beträffande befälsutbildningsrörelsen och hemvärnet behovet av ammunition, särskilt därest skjutning med automatvapen enligt frivilligkommittén skall väsentligt utökas. I förhoppning att frivilligkommitténs betänkande efter bearbetning kommer att föreläggas årets höstriksdag framställs ej något direkt anslags-

yrkande för annat ändamål än för skjutbanor. Kungl. Maj:t har visserligen i statsverkspropositionen föreslagit höjning av anslaget för skjutbanor med 60 000 kronor, men behovet är så stort och slitaget under forcerad övning så starkt att det synes oss nödvändigt att utöver Kungl. Maj:ts förslag hemställa om ytterligare 100 000 kronor, vilken summa i förening med de medel som föreslås av Kungl. Maj:t ej fullt kommer att täcka nu inkomna ansökningar om bidrag.

3. Bemyndiganden för anskaffning av tygmateriel.

Arméförvaltningen begärde i de ordinarie anslagsäskandena för budgetåret 1951/52, uppgjorda före Koreakrisen, beställningsbemyndiganden för anskaffning av tygmateriel inom en ram av 152 miljoner kronor.

I anledning av de försvarsberedskapsåtgärder, som viddogs hösten 1950, beslöt emellertid riksdagen bevilja extra bemyndiganden å 34 miljoner kronor för budgetåret 1950/51.

Dessa 34 miljoner kronor har departementschefen räknat armén till godo jämväl för budgetåret 1951/52 och drar dessutom utan närmare motivering av ytterligare 8 miljoner kronor på arméförvaltningens äskanden. Av de begärda 152 miljoner kronor för budgetåret 1951/52 återstår sålunda endast (152 — 34 — 8 =) 110 miljoner kronor trots att äskandena, som ovan påpekats, uppgjordes innan den världspolitiska krisen erhöll sin nuvarande skärpning. I realiteten förutsätter departementschefen sålunda inga extra åtgärder med anledning av det skärpta utrikespolitiska läget utan tvärtom en minskning av vad de militära myndigheterna ansett nödvändigt.

Följden blir att synnerligen angelägna anskaffningsobjekt, t. ex. artilleri- och luftvärnspjäser samt pansarvärnsvapen med ammunition, icke kunna tillgodoses i nu önskvärd grad. För att industrien över huvud taget skall vilja eller kunna leverera materiel snabbt och i jämn takt krävas långsiktiga beställningar, som nu delvis omöjliggöras. Nya beställningsbemyndiganden i höst eller nästa år kunna alltså icke kompensera den tidsförlust, som skulle bli följderna av statsrådets nedprutning med (34 + 8 =) 42 miljoner kronor.

Artilleriets nybeväpning tilldrar sig i detta sammanhang särskild uppmärksamhet.

Det lätta pjästyperna inom artilleriets fältförband äro för närvarande

7,5 cm kanon m/02, m/02—33 och m/40

10,5 cm haubits m/10

10,5 cm haubits m/39 och m/40.

7,5 cm-kanonerna äro med hänsyn till det enskilda skottets verkan omöjliga såsom artilleripjäser. 7,5 cm kanon m/02 är dessutom helt föråldrad med hänsyn till lavettkonstruktionen.

10,5 cm-haubitsen m/10 har en skottvidd om ca 6 km, medan pjäser av modern konstruktion ha ca 12 km. Pjäsen är föråldrad — sidriktfält inom lavetten 4 ° mot 60° vid moderna pjäser, ofjädrad och med glidlager, som endast medgiva en marschhastighet av 8 km/tim — samt dessutom i många

avseenden starkt försliten. Det är endast bristen på nya pjäser som gör att den måste kvarstå i fältförbanden.

Nära hälften av vårt lätta fältartilleri består av föråldrade pjäser, konstruerade under 1900-talets första decennium och därför avsevärt underlägsna motsvarande pjäser i utländska arméer. Kommer därtill att vår relativa artilleristyrka — artilleripjäser per infanteribataljon — är låg i förhållande till utländska arméorganisationer framträder än mer svagheten hos vårt fältartilleri.

På tilläggsstaten för budgetåret 1950/51 beviljades medel för anskaffning av bl. a. ett antal 10,5 cm haubitser m/40, vilka beställts. Leveranstiden för dessa pjäser är emellertid avsevärd. Fortsatt leverans av ytterligare pjäser kommer i hög grad att fördröjas om icke beställning kan utläggas redan på sensommaren innevarande år.

Den kvalitativa förbättring av det lätta fältartilleriet som åstadkommes genom de nu beställda pjäserna blir obetydlig. Fortsatt ersättning av de föråldrade pjäserna genom anskaffning av ytterligare 10,5 cm haubitser m/40 är därför i hög grad angelägen.

Som ovan framhållits måste beställning för en dylik anskaffning utläggas snarast möjligt om icke onödig fördröjning av leveranserna skall uppstå. Departementschefens minskning av arméförvaltningens äskande med 42 miljoner kronor, i vilken summa även kostnaderna för anskaffande av 10,5 cm-haubitser ingå, synes därför icke kunna godtagas.

Vi anse således, att beställningsbemyndigandet för anskaffning av tygmateriel till armén bör höjas med 42 miljoner kronor till 152 miljoner kronor.

II. Marinen.

1. Nybyggnadsprogrammet.

Marinförvaltningen har enligt statsverkspropositionen föreslagit att beslut nu skall fattas om utökning av marinens utbyggnadsprogram med nya objekt för en total kostnad av 113 370 000 kronor enligt följande program. Flottan:

Två modifierade landskapsjagare (prisläge 1/7 1949)	83 000 000
Två utbåtsjaktfartyg (prisläge 1/7 1949)	22 000 000
Två mindre minsvepare av ny typ (prisläge 1/7 1950)	4 400 000
Kustartilleriet (prisläge 1/7 1949):	
Två minutläggare	3 050 000
Sex minarbetsbåtar	120 000
Gemensamt:	
Trängfartyg m. m. (prisläge 1/7 1950)	800 000

Summa kronor 113 370 000.

Departementschefen uttalar, att han i likhet med vad som var fallet föregående år icke kan tillstyrka, att beslut nu fattas om nybyggnad av vare sig jagare eller ubåtsjaktfartyg. I den mån statsrådets avvisande inställning mo-

tiverats av hänsyn till att beslut om större organisationsändringar icke borde fattas så länge försvarsutredningens arbete pågår, har *detta* motiv — som inledningsvis framhållits — numera helt förlorat sitt värde. Det kan emellertid även enligt vår åsikt starkt ifrågasättas, om fortsatt byggande av en jagartyp, som enligt stormaktsuppfattning är en »förbrukningsvara» till en kostnad av icke mindre än 41 500 000 kronor per styck är riktigt. En mindre och billigare jagare bör kunna konstrueras, ingående i en i ordets egentliga bemärkelse *lätt* flotta. Även nybyggnad av ett så extremt specialfartyg, som ubåtsjagaren tydligtvis är, kan enligt vår uppfattning starkt ifrågasättas. Hotet mot kustsjöfarten, i den mån denna kan fortgå under krig, torde i lika hög grad föreligga från flyg som från ubåtar. Luftvärnsbeväpning av handelsfartygen och *lätta* eskortfartyg, som kunna bekämpa såväl flyg som utbåtar, synes vara ett relativt effektivt motmedel. Enär ersättningsbyggnad av såväl stads- som kustjagare, som falla för åldersstrecket, med *lätta* fartyg snarast bör komma i gång, synes en snabbutredning om lämpliga fartygstyper vara påkallad.

2. Underhållsanslaget.

Marinförvaltningen har vidare begärt 32,⁹⁴ miljoner kronor för underhåll av fartyg m. m., d. v. s. en ökning med 6,⁶⁴ miljoner kronor. Anslagets fördelning framgår av statsverkspropositionen. Däremot framgår icke att 3,⁹ miljoner kronor av ökningen eller nära 60 % förorsakats av arbeten som på grund av förra årets nedskärning av anslaget måst uppskjutas. Marinförvaltningen har framhållit att nödvändiga underhållsarbeten ej kunna uppskjutas någon längre tid utan de allvarligaste konsekvenser för flottans och kustartilleriets materielberedskap och materiella standard.

Departementschefen har nu föreslagit en ökning av anslaget med en miljon kronor, en ökning som inte ens kompenserar de beräknade prisstegringarna. Nedskärningen motiveras med rådande statsfinansiella läge. Det kan dock knappast vara förenligt med en god ekonomi att inte på tillfredsställande sätt underhålla dyrbar materiel.

Den omedelbara verkan av minskat underhållsanslag måste bli en successivt försämrad beredskap vid såväl flottan som kustartilleriet, vilket i nuvarande världspolitiska läge icke kan godtagas. Vi föreslå härför ett ökat underhållsanslag med fyra miljoner kronor.

III. Flygvapnet.

Den nutida krigföringen arbetar genom luftstridsmedlens rörlighet och räckvidd i så snabbt tempo, att riskerna för överraskningar i hög grad ökat och hemorten i helt annan grad än tidigare blivit krigsskådeplats. Utrustad med endast ett svagt luftförsvar kan den försvarande parten inte minst genom terrorbombning mot hemorten, som i initialskedet av ett krig försvarar civilbefolkningens motståndskraft, bringas till underkastelse eller eftergifter enbart genom luftangrepp. Ett starkt luftförsvar är därför en bety-

delsefull faktor för såväl fredens bevarande som tillförsiktens upprätthållande. Flygvapnet spelar även en viktig roll för att i ett kritiskt läge öka möjligheterna att snabbt mobilisera övriga försvarsgrenar.

Med hänsyn till dessa synpunkter anse vi, att åtgärder snarast böra vidtagas för att förstärka flygvapnet. Dessa böra i första hand omfatta

fullföljande av 1948 års riksdags principbeslut om förstärkning med 50 % av dagjaktflyget,

anskaffning snarast av ytterligare nattjaktplan som ersättning för våra nuvarande plan av detta slag samt

snabb modernisering av luftbevakningen inom större delen av landet.

1. *Dagjaktflygets förstärkning.*

1948 års riksdag beslutade i princip att våra tio dagjaktflottiljer så snart ske kunde skulle förstärkas med 50 % inom flottiljorganisationens ram. Samtidigt fattades definitivt beslut att tre flottiljer skulle förstärkas på detta sätt.

Riksdagen uttalade, att erfarenheterna från de senaste krigsåren och utvecklingstendenserna efter kriget ytterligare framhävt flygstridskrafternas betydelse för vårt försvar och att det totala försvarets motståndskraft vore i hög grad beroende av luftförsvarets styrka. Riksdagen förklarade sig även vilja taga närmare ställning till den fortsatta utbyggnaden av dagjakten, sedan departementschefen förelagt 1949 års riksdag den plan härför som förebådats.

I propositionen 1949: 197 föreslog Kungl. Maj:t — på grundval av en av chefen för flygvapnet verkställd utredning, innebärande förstärkning av samtliga tio dagjaktflygflottiljer samt omvandling av en attackflottilj till nattjaktflottilj och i samband därmed förstärkning med 50 % av två av de återstående tre attackflottiljerna — att flygvapnets förstärkning skulle fortsättas. I anslutning härtill framhöll statsministern, att man vid den pågående moderniseringen och förnyelsen av försvaret borde inrikta ansträngningarna på ett sådant utnyttjande av teknikens medel, att största möjliga försvarsverkan kunde uppnås inom ramen för våra begränsade ekonomiska resurser. I enlighet med denna tankegång borde en sådan organisation av vårt försvar eftersträvas, att ett visst mått av beredskap — så långt detta över huvud taget vore möjligt i fredstid — beständigt vore för handen samt att största möjliga stridsverkan snabbt kunde åstadkommas även mot plötsliga anfall från angripare med överlägsna stridskrafter. Flygvapnet med sin höga beredskapsgrad och stora rörlighet kunde betraktas som vår första försvarslinje, i all synnerhet vid ett överraskande anfall mot vårt land. Starka skäl kunde därför åberopas för fortsatt förstärkning av flygvapnet. Ett väl utbyggt flygvapen vore även i stånd att ge ökat skydd åt hemorten samt förbättra arméns och marinens stridsduglighet.

I samma proposition framhöll därefter försvarsministern svårigheterna att taga ställning till frågan om förstärkning av flygvapnet, innan — genom den av statsministern förebådade försvarsutredningen — klarhet vunnits

om möjligheterna att uppväga de uppkommande merkostnaderna genom utgiftsminskningar på andra punkter. Departementschefen fann det likväl ofrånkomligt att föreslå förstärkning av ytterligare tre dagjaktflottiljer. Skälen härtill vore dels att ge flygindustrien erforderlig respittid för att utöka tillverkningsprogrammet, dels att ett fullföljande av 1948 års principbeslut beträffande dagjaktflyget syntes vara av största betydelse för vårt försvars effektivitet och hållfasthet i ett nutida krig. Beträffande antalet flottiljer som skulle förstärkas ville departementschefen då endast förorda ytterligare tre.

I avvaktan på den förebådade försvarsutredningen begränsade 1949 års riksdag sitt beslut till att endast avse förstärkning av ytterligare tre dagjaktflottiljer.

I sina medelsäskanden för budgetåret 1950/51 föreslog flygförvaltningen förstärkning av de fyra återstående icke förstärkta dagjaktflottiljerna. I 1950 års statsverksproposition anförde föredragande departementschefen bl. a. att han i avbidan på resultatet av den pågående försvarsutredningen icke ansåg sig kunna förorda att förslag om fortsatt förstärkning av dagjaktflyget då förelades riksdagen.

1950 års riksdag anförde i denna fråga (statsutskottets utlåtande nr 4): »Utskottet delar departementschefens uppfattning, att med frågan om fortsatt förstärkning av dagjaktflyget bör anstå i avbidan på resultatet av den pågående försvarsutredningen. Därest utredningen kommer att föreslå, att 1948 års förberedande principbeslut skall fullföljas och detta vinner statsmakternas stöd är det givetvis önskvärt, att, då den fortsatta förstärkningen i första hand bör grundas på den inhemska industrien, industriella åtgärder vidtagas i syfte att denna förstärkning kan säkerställas utan fördröjning. Utskottet förutsätter givetvis att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta spørsmål och tillser att medel stå till förfogande för angivna behov.»

Vid 1950 års höstriksdag behandlades — med anledning av en framställning från flygledningen om anvisande av medel och beställningsbemyndigande för inköp av verktygssats m. m. — frågan om att höja flygindustriens produktionstakt. Produktionshöjningen skulle bl. a. skapa förutsättningar för att vid beslut om förstärkning av de fyra oförstärkta dagjaktflottiljerna kunna anskaffa härför erforderlig materiel inom landet.

I propositionen nr 251 framhöll departementschefen att han icke i förevarande sammanhang vore beredd förorda de av flygledningen föreslagna åtgärderna.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 227 avstyrkte statsutskottet de föreslagna åtgärderna med hänvisning främst till svårigheterna att anskaffa erforderlig arbetskraft och till att förslaget skulle innebära en ökning av den av riksdagen bestämda kostnadsramen för flygvapnet.

I årets statsverksproposition (s. 18) har chefen för försvarsdepartementet, i avvaktan på försvarsutredningens slutliga förslag och med beaktande jämväl av de höga kostnaderna för den nuvarande försvarsorganisationen,

avstyrkt ett av chefen för flygvapnet i utlåtande över försvarsutredningens delbetänkande framlagt förslag om fortsatt förstärkning av dagjaktflyget.

Såsom framgår av det föregående har frågan om genomförandet i full utsträckning av 1948 års riksdags principbeslut om förstärkning av dagjaktflyget vid upprepade tillfällen ställts på framtiden under hänvisning till att resultatet av 1949 års försvarsutrednings arbete icke borde föregripas. Av vad vi inledningsvis anfört framgår att detta motiv numera förlorat sin aktualitet.

Det är visserligen riktigt att frågan om förstärkningen borde ha lösts i samband med spörsmålet om avvägningen i stort mellan de olika försvarsgrenarna. I dagens läge torde detta emellertid icke låta sig göra. Det är vidare obestridligt att -- såsom departementschefen anfört --- kostnaderna för den nuvarande försvarsorganisationen äro höga.

Vårt nuvarande jaktflyg är emellertid alltför svagt för att kunna lösa de många uppgifter som böra åvila detsamma. Vi vilja i detta sammanhang erinra om att endast delar av vårt land ansetts kunna försvaras med ett dagjaktflyg av nuvarande styrka. I många fall torde vidare armé- och marinstridskrafterna icke kunna tilldelas det jaktskydd som är en förutsättning för att de med rimliga utsikter till framgång skola kunna genomföra sina operationer.

Med utgångspunkt i propositionen 1949: 197 kunna engångskostnaderna för jaktflygets nu ifrågavarande förstärkning beräknas till ca 80 miljoner kronor och årskostnaderna vid fullt genomförd organisation till ca 15 miljoner kronor. I jämförelse med den ökning av krigsmaktens samlade effekt, som torde kunna vinnas genom ytterligare förstärkning av dagjakten, finna vi dessa kostnader rimliga.

Vi vilja även erinra om att man vid ett beslut om fortsatt förstärkning icke binder sig för framtida årskostnader av denna storlek. Den föreslagna organisationen har nämligen enligt propositionen 1949: 197 så stor elasticitet, att de årliga merkostnaderna för förstärkningen — om det framdeles skulle visa sig önskvärt att återgå till förutvarande storlek å flottilljerna — mycket kort tid efter beslut härom torde kunna reduceras med omkring 87 %. Även under uppsättningsperioden finnas möjligheter till modifikationer i materielplanen.

Vad beträffar möjligheterna att genomföra förstärkningen beräknas — enligt vad vi inhämtat — anskaffningen av de erforderliga flygplanen kunna genomföras under år 1954 genom inhemsk tillverkning, under förutsättning dels att beställning utlägges senast omkring $\frac{1}{7}$ 1951, dels att åtgärder för anskaffande av arbetskraft vidtagas. De erforderliga åtgärderna ha angivits vara dels import av viss utländsk arbetskraft, därest inhemsk arbetskraft ej kan anskaffas, dels tilldelning av byggnadskvot för uppförande av ett antal bostäder. Någon tvångsdirigering av arbetskraft har således icke ifrågasatts. Den omständigheten att vissa begränsade svårigheter föreligga för anskaffning av arbetskraft bör enligt vår mening icke tagas till intäkt för att ånyo skjuta frågan om förstärkningen åt si-

dan, då det synes möjligt att genom lämpliga åtgärder undanröja svårigheterna.

Behovet av beställningsbemyndigande för förstärkningens genomförande uppgår, enligt vad vi inhämtat, till 60 miljoner kronor för budgetåret 1951/52 och behovet av betalningsmedel till 12 miljoner kronor.

2. Ersättningsanskaffning av nattjaktflygplan.

I statsverkspropositionen (s. 159—160) anför departementschefen:

»I skrivelse den 28 september 1950 i anledning av överbefälhavarens principförslag om åtgärder till förstärkning av försvarsberedskapen hemställde chefen för flygvapnet och flygförvaltningen bl. a. om nytt beställningsbemyndigande för budgetåret 1950/51 om 24,7 miljoner kronor för anskaffning av nattjaktplan. Myndigheternas förslag härutinnan innebar dels en tidigare läggning inom gällande kostnadsram för budgetåret 1950/51 av anskaffning av flygplan, dels ock att flygvapnets kostnadsram under nämnda period skulle utökas med 24,7 miljoner kronor för inköp av ytterligare flygplan.

Vid anmälan av propositionen 1950: 251 tillstyrkte jag förslaget om anskaffning inom kostnadsramen av moderna nattjaktplan. Däremot var jag icke beredd förorda anskaffning av flygplan utöver kostnadsramen.

Statsutskottet biträdde i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 227 förslaget om nyanskaffning av nattjaktplan inom kostnadsramen. I anledning av ett motionsvis framfört förslag om nattjaktplananskaffning jämväl utöver kostnadsramen i enlighet med myndigheternas förslag anförde utskottet, att utskottet icke ansåg sig utan vidare berett att nu medverka därtill. Utskottet framhöll emellertid, att utskottet ansåge självfallet, att Kungl. Maj:t, icke minst med tanke på den flygande personalens säkerhetskrav — antalet haverier och därvid inträffade dödsfall hade varit oroande många vid vår första nattjaktflottilj — hade sin uppmärksamhet riktad på frågan rörande möjligheterna att ytterligare komplettera beståndet av moderna och möjligast driftsäkra nattjaktplan.

Därest en undersökning skulle visa, att möjligheter föreligga att utöka anskaffningen av nattjaktplan utöver vad som i nyssnämnda proposition förutsatts, avser jag att ånyo anmäla frågan om anskaffning av här avsedda flygplan.»

Med anledning av departementschefens här återgivna uttalande få vi erinra att departementschefens förslag i propositionen 1950: 251 innebar, att endast något mer än hälften av de erforderliga nya nattjaktflygplanen nu kunde anskaffas. Detta är icke tillräckligt ens för att kunna utrusta vår enda nattjaktflottiljs stridande förband. En del av de omoderna och från flygsäkerhetssynpunkt mindre tillfredsställande nattjaktflygplan, med vilka flottiljen nu är utrustad, måste därför hållas kvar i tjänst, om detta över huvud taget blir möjligt.

Den anskaffning av ytterligare flygplan, som föreslagits av flygmyndigheterna och som skulle medge utbyte av samtliga äldre nattjaktflygplan,

anse vi vara av vital betydelse för vårt luftförsvaret. Vi vilja här understryka, att i vårt vidsträckta och för flyganfall nattetid och i dåligt väder sårbara land ha vi endast *en* nattjaktflottilj. Desto viktigare är det att denna enda flottilj i sin helhet är utrustad med moderna och fullgoda flygplan.

Med hänsyn till frågans betydelse förutsätta vi, att förslag i ärendet kommer att föreläggas årets vårriksdag så snart ske kan. I det föregående anförda synpunkter böra därvid beaktas.

3. Modernisering av luftbevakningen.

Luftbevakningen överfördes till flygvapnet enligt beslut av 1948 års riksdag. Med hänsyn till betydelsen såväl för riksförsvaret i dess helhet som för samhällslivet att luftbevakningen fungerar effektivt underströko statsmakterna härvid vikten av att den påbörjade moderniseringen av luftbevakningen — om detta visade sig möjligt från utbildnings- och materielanskaffningssynpunkt — genomfördes i snabbare takt än 1945 års försvarskommitté räknat med, nämligen t. o. m. budgetåret 1953/54.

För modernisering av den optiska luftbevakningen — dock endast inom vissa mycket begränsade delar av landet — beräknades enligt 1948 års riksdagsbeslut en engångskostnad för materielanskaffning av 10,5 milj. kr. Härutöver ha vissa tidigare anvisade medel ställts till flygförvaltningens förfogande, varigenom sammanlagt 12,75 milj. kr. disponerats för detta ändamål.

I sina medelsäskanden för budgetåret 1950/51 framlade flygförvaltningen ett förslag om fortsatt modernisering av luftbevakningen till en engångskostnad av 30,8 milj. kr. utöver vad som tidigare anvisats och en årskostnad vid fullt utbyggd organisation av 5,4 milj. kr. Inom den angivna kostnadsramen skulle luftbevakningen likväl ej kunna moderniseras inom landets samtliga delar. Flygförvaltningens förslag avlogs under hänvisning bl. a. till den då pågående försvarsutredningen.

Vid 1950 års höstriksdag lämnades ett beställningsbemyndigande om 8 milj. kr. för fullföljande av luftbevakningens modernisering enligt det program som år 1948 fattades av riksdagen, d. v. s. inom vissa begränsade delar av landet.

I utlåtande över försvarsutredningens delbetänkande har chefen för flygvapnet föreslagit, att luftbevakningens modernisering skulle påskyndas och utvidgas i huvudsak enligt det förslag som framlades i flygförvaltningens medelsäskanden för budgetåret 1950/51.

I årets statsverksproposition (s. 18 och 160) meddelar chefen för försvarsdepartementet, att han avser återkomma till frågan om luftbevakningens modernisering i samband med behandlingen av frågan om viss ytterligare anskaffning av nattjaktflygplan.

Luftbevakningens betydelse för det totala försvaret och samhällslivet i dess helhet torde vara tillräckligt känd för att ej här behöva ytterligare behandlas. Särskilt i nuvarande läge är dess bristande modernitet en allvarlig brist i vår försvarsberedskap. Med hänsyn härtill är det icke tillfredsställande att

departementschefen nu skjuter denna fråga ytterligare på framtiden. Enligt vår uppfattning är det av flygvapnets myndigheter framlagda förslaget ett minimiprogram, som bör genomföras så snabbt som våra personella och materiella resurser över huvud taget medge.

Vi förutsätta emellertid, att förslag enligt detta program så snart ske kan kommer att föreläggas riksdagen vid dess vårsession. De synpunkter vi här anfört böra därvid beaktas.

IV. Rationalisering och besparingsmöjligheter.

Förvaltningsutredningen har efter mycket grundliga undersökningar framlagt förslag till väsentliga förändringar av tyg-, intendentur- och civilförvaltningarna vid försvaret. Förverkligandet av detta förslag skulle innebära icke endast en utomordentlig effektivisering av förvaltningen med därmed åtföljande stora ekonomiska vinster utan även betydligt minskad personalorganisation och väsentliga kostnadsbesparingar. Personalminskningen är beräknad till 644 befattningar och kostnadsminskningen enbart för avlöningar till 3 277 000 kronor, men därtill komma även andra väsentliga direkta besparingar. Då det nuvarande systemet för förvaltningen utsatts för synnerligen hård kritik, icke minst från riksdagens revisorer, hade man kunnat förvänta att försvarsministern fastställt sådan tid för remissyttrandena att proposition kunnat framläggas vid denna vårriksdag. Vi uttala nu det bestämda önskemålet att riksdagen får pröva förslaget vid nästkommande höstriksdag.

Även marinens underofficerssakkunniga ha framlagt ett rationaliseringsförslag. Deras förslag skulle innebära en lönekostnadsminskning med i runt tal 650 000 kr. per år, när den nya organisationen fullt genomförts. Vi förutsätta att även detta förslag får prövas av årets höstriksdag.

Med anledning av vad som sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta

A. att första tjänstgöringen för värnpliktiga, uttagna till gruppchefer eller motsvarande, skall förlängas med 30 dagar med verkan från och med den (de) åldersklasser, som inrycka till första tjänstgöring våren 1951,

att värnpliktiga officerare, underofficerare och underbefäl skola fullgöra tio dagars befälsövning före och i omedelbar anslutning till varje repetitionsövning,

att värnpliktiga gruppchefer av åldersklasserna 1947, 1948 och 1949 skola fullgöra 30 dagars kompletterande utbildning, företrädesvis i anslutning till den befäls- och repetitionsövning, som närmast åligger dem,

att till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 600 000 kr.,

att bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. för armén inom en kostnadsram av 152 000 000 kr.

B. att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning om ersättningsbyggnader för föråldrade jagare och kustjagare med beaktande av vad i motionen härom anförts,

att till Marinen: Underhåll av fartyg m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 31,3 milj. kr.

C. att inom ramen för det av 1948 års riksdag fattade principbeslutet de fyra ännu återstående oförstärkta dagjaktflottiljerna inom flottiljorganisationens ram skola förstärkas med 50 procent så snart ske kan,

att bemyndiga Kungl. Maj:t att utlägga beställningar å flygmateriel inom en kostnadsram av 211 000 000 kronor,

att till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 197 000 000 kronor,

att beträffande nattjaktflottiljen och luftbevakningen förslag snarast framläggas i enlighet med motionens syfte,

D. att hos Kungl. Maj:t begära att till årets höstriksdag måtte framläggas förslag rörande det frivilliga försvarsarbetet, försvarets intendentur-, tyg- och civilförvaltning samt marinunderofficerskåren på grundval av de utredningar som verkställts rörande dessa frågor.

E. samt att i övrigt beakta vad som i motionen anförts.

Stockholm den 26 januari 1951.

Jarl Hjalmarson.

Gunnar Hedlund.

Bertil Ohlin.